

PLANI B(ALKAN): TË RINJTË PËR REFORMË

Autorët:

Elena Bozhinovska

Stanisha Stankovikj

Bjant Cami

Stefan Dimkovski

Liljana Kovancalieva

Dizajn grafik:

Klimentina Kovancalieva

Korrektor:

Armend Nuhiu

Ky botim u financua nga Bashkimi Evropian. Përmbajtja e tij është përgjegjësi e vetme e NVO Info Centar dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Bashkimit Evropian.

TABELA E PËRMBAJTJES

Hyrje	04
Metodologjia	05
Maqedonia e Veriut: Integrimi në BE dhe të rinjtë sipas Planit të Rritjes	06
Serbia: Integrimi në BE dhe të rinjtë sipas Planit të Rritjes	08
Shqipëria: Integrimi në BE dhe të rinjtë sipas Planit të Rritjes	10
Comparasons	12
Krahasimi midis Shqipërisë dhe Maqedonisë së Veriut	13
Krahasimi midis Shqipërisë dhe Serbisë	15
Krahasimi midis Maqedonisë së Veriut dhe Serbisë	17
Rëndësia e SEPA-s	19
Rekomandime	21
Bibliografia	23

Hyrje

Projekti dhe iniciativa jonë kërkimore “Plani B(alkan): Të rinjtë për Reformë” hulumton se si Plani i fundit i Rritjes së BE-së për Ballkanin Perëndimor ndikon tek të rinjtë dhe rolin e tyre në formësimin e proceseve të reformës në të gjithë rajonin. Ndërsa vendet e Ballkanit Perëndimor i afrohen integritit në Bashkimin Evropian, angazhimi, fuqizimi dhe përfshirja e të rinjve janë bërë thelbësore dhe vërtet të rëndësishme për arritjen e rritjes së qëndrueshme, kohezionit social dhe rezistencës demokratike.

Plani i Rritjes, i lançuar nga Komisioni Evropian në vitin 2023, synon të përshpejtojë konvergjencën socio-ekonomike të vendeve të Ballkanit Perëndimor me BE-në duke siguruar akses në pjesë të tregut të vetëm dhe mbështetje të shtuar financiare në këmbim të angazhimeve konkrete për reforma. Brenda këtij kuadri, çështje të tilla si arsimi, punësimi, transformimi digjital dhe tranzicioni i gjelbër lidhen drejtpërdrejt me zhvillimin dhe mundësitë e të rinjve.

Siç e dimë, dhe siç e kemi përjetuar vetë si të rinj, të rinjtë në Ballkanin Perëndimor përballen me sfida të përbashkëta: papunësi të lartë, aftësi të kufizuara të gjelbra dhe digjitale, pjesëmarrje të kufizuar ose inekzistente politike (varet nga rajoni) dhe ikje të vazhdueshme të trurit në të gjithë botën dhe Evropën. Megjithatë, ata përfaqësojnë gjithashtu një nga forcat më dinamike të rajonit për ndryshim. Duke u përqendruar në Maqedoninë e Veriut, Serbinë dhe Shqipërinë, ky studim analizon se si prioritetet e reformës dhe mekanizmat financiarë të Planit të Rritjes mund të krijojnë mundësi të reja për të rinjtë, të rrisin bashkëpunimin rajonal dhe të mbështesin tranzicionin drejt një ekonomie gjithëpërfshirëse, inovative dhe të qëndrueshme.

Në fund të fundit, Plani B(alkan) synon të kontribuojë në diskutimet mbi politikat duke identifikuar rekomandime konkrete për qeveritë, institucionet e BE-së dhe organizatat rinore për të siguruar që Plani i Rritjes të sjellë përfitime të vërteta dhe të kuptohet nga të rinjtë, si dhe të forcojë rolin e tyre në procesin e integritit në BE.

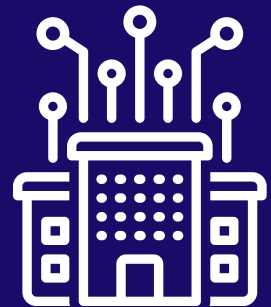
Metodologjia

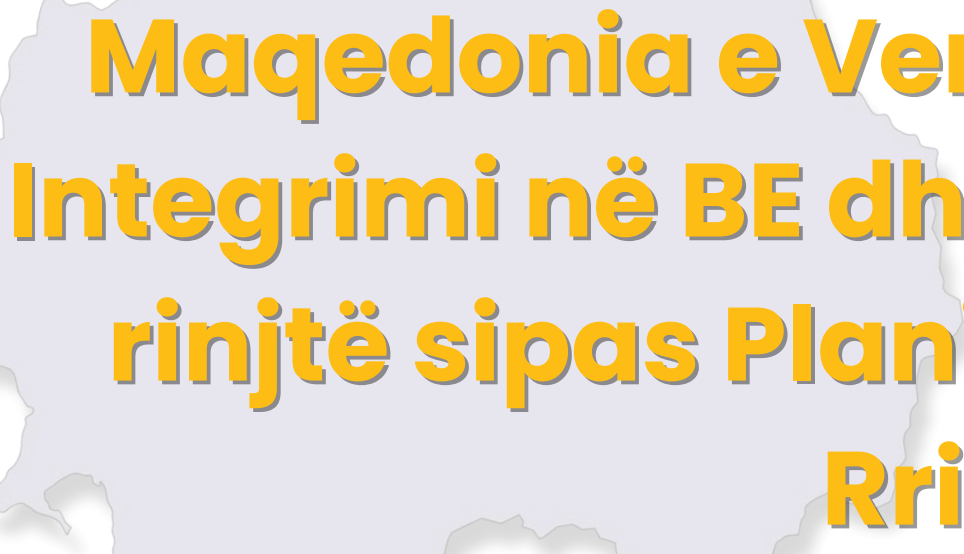
Për këtë projekt, ne përdorëm një kombinim të hulumtimit të tavolinës, analizës së politikave dhe rishikimit krahasues për të kuptuar se si Plani i Rritjes së BE-së për Ballkanin Perëndimor ndikon tek të rinjtë. Ne filluam duke shqyrtuar dokumente zyrtare kyçe si Plani i Rritjes për Ballkanin Perëndimor (2023) , Plani Ekonomik dhe i Investimeve (2020) , Rregullorja IPA III dhe raportet më të fundit të Komisionit Evropian për vendin për Maqedoninë e Veriut, Serbinë dhe Shqipërinë. Ne gjithashtu shqyrtuam strategjitë kombëtare për të rinjtë, agjendat e reformave qeveritare dhe raportet nga organizatat ndërkombëtare si Eurostat, Banka Botërore dhe UNDP. E gjithë kjo na ndihmoi të kishim një pamje më të qartë të asaj që po bëhet, çfarë është premtuar dhe ku gjërat ende kanë nevojë për përmirësim.

Analiza jonë përqendrohet në tre fusha kryesore për secilin vend: reformat që lidhen me të rinjtë brenda procesit të integritimit në BE, mundësitë dhe financimi i disponueshëm për të rinjtë, si dhe sfidat ose boshllëqet kryesore që ende ekzistojnë. Duke krahasuar këto pika, mund të shohim si problemet e përbashkëta në të gjithë rajonin, si papunësia e lartë e të rinjve, ikja e trurit dhe pjesëmarrja e dobët – ashtu edhe situatat unike në secilin vend.

Ne i kushtuam vëmendje të veçantë mënyrës se si reformat në arsim, punësim, digjitalizim dhe tranzicion të gjelbër lidhen në të vërtetë me nevojat reale të të rinjve. Gjithashtu, ne shqyrtuam rolin e programeve të BE-së dhe SEPA-s, pasi këto mund ta bëjnë studimin, punën ose fillimin e një biznesi në të gjithë Evropën shumë më të lehtë për të rinjtë.

Meqenëse Plani i Rritjes është ende i ri, ne u përqendruam më shumë në rezultatet e pritura dhe ndikimet e mundshme sesa në rezultatet e matshme. Megjithatë, të dhënat që mblodhëm japin një ide të mirë se çfarë funksionon dhe çfarë jo, dhe ku të rinjtë mund të kenë ndikimin më të madh. Në pjesën e fundit të projektit tonë, ne do të përfshijmë një përfundim dhe një sërë rekomandimesh praktike për të ndihmuar që Plani i Rritjes të jetë më i përqendruar te të rinjtë dhe efektiv në Ballkanin Perëndimor.

Maqedonia e Veriut: Integrimi në BE dhe të rinjtë sipas Planit të Rritjes

N Maqedonia e Veriut, një vend kandidat për në BE që nga viti 2005 dhe zyrtarisht në negociata për anëtarësim që nga viti 2022, e pozicionon reformën e të rinjve si qendrore në strategjinë e saj të integrimit në BE.¹

Plani i Rritjes për Ballkanin Perëndimor lidh mbështetjen financiare të BE-së me reforma konkrete që formësojnë drejtpërdrejt perspektivat e të rinjve. Në Programin e Reformës Ekonomike (PRE) të Maqedonisë së Veriut 2024–2026, prioritetet përfshijnë modernizimin e arsimit dhe trajnimit profesional (AFP), përafrimin e kurrikulave me nevojat e tregut të punës dhe zgjerimin e masave aktive të tregut të punës për të ndihmuar ata që mbarojnë shkollën të hyjnë në punë formale.² Masa të tilla synojnë papunësinë strukturore të të rinjve, e cila mbetet mbi mesataren e BE-së, dhe synojnë të përmirësojnë kalimin nga arsimi në punë.³ Plani gjithashtu thekson digjitalizimin, duke përfshirë shtrirjen e plotë të shërbimeve të qeverisjes elektronike, digjitalizimin e taksapaguesve dhe përmirësimin digjital të ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme.⁴ Këto reforma zvogëlojnë barrierat administrative për sipërmarrësit e rinj dhe zgjerojnë kërkesën për aftësi digjitale midis të diplomuarve. Politikat e tranzicionit të gjelbër, veçanërisht ankandet e energjisë së rinovueshme dhe programet e efikasitetit të energjisë, hapin rrugë për praktika teknike dhe vende pune në sektorin e gjelbër.⁵ Reformat e qeverisjes, të tilla si forcimi i sundimit të ligjit, transparenca dhe llogaridhënia publike, ndërtojnë në mënyrë indirekte besimin e të rinjve në institucione, duke adresuar shqetësimet e hershme mbi korrupsionin dhe përjashtimin.⁶

Të rinjtë në Maqedoninë e Veriut fitojnë akses në fondet dhe programet e BE-së, duke përfshirë IPA III, Erasmus+ dhe skemat rajonale të lëvizshmërisë. Alokimet e IPA-s synojnë punësimin dhe aftësitë, ndërsa Erasmus+ mbështet mundësitë ndërkombëtare të arsimit dhe trajnimit.⁷ Paralelisht, instrumentet financiare në kuadër të Kornizës së Investimeve në Ballkanin Perëndimor (WBIF) dhe programeve të Bankës Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH) mbështesin zhvillimin e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme, financimin e bizneseve të reja dhe inovacionin digjital, të gjithë sektorë ku sipërmarrësit e rinj janë aktivë.⁸ Në prill të vitit 2025, BERZH nisi një program prej 417 milionë eurosh për të përshejtuar transformimin digjital, i projektuar pjesërisht për të nxitur bizneset dhe trajnimin e udhëhequr nga të rinjtë.⁹ Maqedonia e Veriut ishte gjithashtu vendi i parë që mori parafinancim në kuadër të Instrumentit për Reformë dhe Rritje të Planit të Rritjes, duke hapur një dritare për investime të hershme të fokusuar te të rinjtë në aftësi dhe mbështetje për bizneset e reja.¹⁰

Pavarësisht këtyre mundësive, pengesa të konsiderueshme vazhdojnë. Papunësia dhe punësimi i pamjaftueshëm tek të rinjtë mbeten të larta, dhe emigrimi i të rinjve të kualifikuar ("ikja e trurit") vazhdon të shterojë forcën punëtore.¹¹ Analizat e Eurofound dhe ata rajonale nxjerrin në pah shkallët e ulëta të pjesëmarrjes qytetare dhe politike, veçanërisht midis të rinjve ruralë dhe të margjinalizuar.¹² Ndërsa Plani i Rritjes ofron instrumente për të adresuar këto boshllëqe, ofrimi i tyre kushtëzohet nga kapaciteti institucional dhe zbatimi i reformave. Analistët paralajmërojnë se përfitimet mund të mbeten të përqendruara në qendrat urbane dhe midis grupeve tashmë të kualifikuara, duke i lënë të rinjtë vulnerabël të përjashtuar.¹³ Pa një monitorim të fuqishëm të treguesve specifikë për të rinjtë, rreziqet e shpërndarjes së pabarabartë dhe ndikimit të kufizuar mbeten të konsiderueshme.

Plani i Rritjes mund të përmirësojë mundësitë arsimore, digjitale dhe të gjelbra për të rinjtë në Maqedoninë e Veriut, i mbështetur nga financimi i BE-së dhe ai rajonal. Megjithatë, suksesi i tij varet nga zbatimi i besueshëm i reformave, masat e synuara të përfshirjes dhe llogaridhënia më e fortë për të siguruar që përfitimet të arrijnë të gjithë të rinjtë, jo vetëm ata që janë tashmë të pozicionuar për të pasur sukses.

Serbia: Integrimi në BE dhe të rinjtë sipas Planit të Rritjes

Më 22 dhjetor 2009, Republika e Serbisë aplikoi zyrtarisht për t'u anëtarësuar në Bashkimin Evropian dhe më 1 mars 2012, asaj iu dha statusi i kandidatit. Serbia hyri në fazën më të vështirë të integrimit evropian, negociatat e anëtarësimit, të cilat do të çojnë në përafrimin e plotë me ligjet, vlerat dhe sistemin e BE-së, pasi Këshilli Evropian vendosi më 28 qershor 2013 të fillojë bisedimet e pranimit.

Komisioni Evropian i transferoi buxhetit të Republikës së Serbisë një kështë parafinancimi kredie prej 51.7 milionë eurosh më 20 qershor 2025. Përmes Planit të Rritjes për Ballkanin Perëndimor, u ndanë edhe 59 milionë euro shtesë në parafinancim për projektet e infrastrukturës në formën e granteve dhe kredive. Më 15 korrik 2025, Komisioni Evropian mori kërkesën e dytë për pagesë, e cila mbulonte veprimet e përfunduara deri në fund të qershorit 2025.

Për të tërhequr të gjithë shumën e fondeve deri në vitin 2027, Serbia duhet të miratojë 98 reforma në katër fusha kryesore: sundimi i ligjit, kapitali njerëzor, tranzicioni i gjelbër dhe digjital, si dhe biznesi dhe sektori privat. Zbatimi i reformave të përshkruara në Agjendat e Reformave të krijuara nga pjesëmarrësit në program lidhet drejtpërdrejt me pagesat.

Një nga dhjetë programet kryesore të Planit Ekonomik dhe të Investimeve është Garancia Rinore. Tregu i punës dhe arsimit dhe aftësitë janë dy nënfushat që duhet të përdoren për të çuar përpara axhendën e reformave.

Në nënfushën e parë, Garancia Rinore po zhvillohet më tej me qëllimin për t'u dhënë të rinjve mundësi punësimi, arsimit dhe trajnimit me cilësi të lartë, në mënyrë që ata të përmirësojnë gjendjen e tyre sociale dhe ekonomike dhe të krijojnë një treg pune më gjithëpërfshirës dhe konkurrues. Në nënfushën e dytë, Agjenda e reformës do të mbështesë përmirësime shtesë në rëndësinë, cilësinë dhe aksesin e arsimit në mënyrë që të adresojë ikjen e trurit dhe t'u japë studentëve qëndrimet, aftësitë dhe njohuritë e nevojshme për të lulëzuar në tregun bashkëkohor të punës. Për ta arritur këtë, është e nevojshme të ruhet dhe të rritet kapaciteti mësimdhënës, të inkurajohet zhvillimi i infrastrukturës dhe të modernizohen më tej metodologjitë e mësimdhënies dhe të të nxënit.

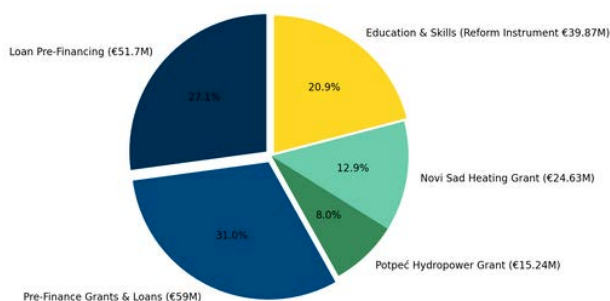

Kontributi i Axfordës së Reformës në zhvillimin e kapitalit njerëzor do të plotësojë iniciativat e Serbisë për të avancuar barazinë gjinore në fuqinë punëtore duke ndryshuar ligjet përkatëse dhe duke ndaluar diskriminimin në vendin e punës.

Parandalimi i diskriminimit ndaj grave, pakicave kombëtare, grupeve minoritare dhe personave me aftësi të kufizuara do të shërbejë si bazë për mbështetjen e dhënë të rinjve të regjistruar në Garancinë Rinore.

Deri më tani, Republikës së Serbisë i janë dhënë dy grante investimi me një total prej 39.87 milionë eurosh nga burimet e parafinancimit të Instrumentit të Reformës dhe Rritjes: E para është restaurimi dhe njësisia e re e prodhimit të Hidrocentralit Potpeć (vlera e projektit prej 71,596,934 eurosh, nga të cilat 15.24 milionë euro janë financim nga BE). Një nga hidrocentralet më të vjetra të EPS do të restaurohet si pjesë e projektit, dhe do të ndërtohet një njësi e re prodhimi shumëfunktionale, duke lejuar prodhim të besueshëm dhe afatgjatë të energjisë. Projekti rrit prodhimin dhe zgjat jetëgjatësinë ekonomike. Projekti i dytë i Qytetit të Novi Sadit, i cili ka një vlerë totale prej 113,385,390 eurosh, nga të cilat 24.63 milionë euro financohen nga një grant i BE-së, përfshin integrimin e energjisë së rinovueshme në sistemin e ngrohjes qendrore. Ky projekt është një përparësi e madhe për dekarbonizimin dhe uljen e varësisë nga lëndët djegëse fosile. Ai gjithashtu inkurajon elektrifikimin e sektorit të ngrohjes së Serbisë dhe mbështet stabilitetin e rrjetit elektrik duke balancuar prodhimin nga burimet e rinovueshme.

EU Funding Allocation for Serbia under the Growth Plan (2025)

Serbia është gjithashtu e përfshirë në disa programe të BE-së që përmirësojnë institucionet dhe bashkëpunimin me shtetet anëtare të BE-së, ndërkohë që forcojnë shkencën, arsimin, kulturën, digjitalizimin dhe ekonominë. Serbia përdor burimet dhe ekspertizën e BE-së për të promovuar inovacionin, punësimin, përfshirjen sociale dhe zhvillimin e infrastrukturës përmes iniciativave si Horizon Europe, Erasmus+, Creative Europe, Digital Europe dhe CEF. Kjo e ndihmon Serbinë të afrohet me standardet evropiane.

Shqipëria: Integrimi në BE dhe të rinjtë sipas Planit të Rritjes

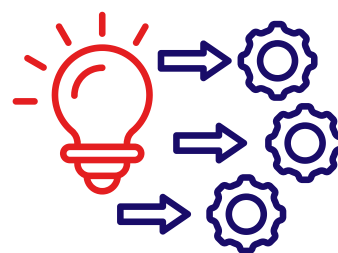
Shqipëria, një vend kandidat për anëtarësim në Bashkimin Evropian që nga viti 2014, po përparon vazhdimisht përmes procesit të pranimit, duke hapur negociata zyrtare në vitin 2022 që e lidhin të ardhmen e saj ngushtë me reformat e udhëhequra nga BE-ja.¹ Plani i Rritjes i BE-së për Ballkanin Perëndimor (2023) i ofron Shqipërisë një rrugë të qartë drejt konvergencës socio-ekonomike me Bashkimin duke lidhur aksesin në pjesë të Tregut të Përbashkët me ndihmë financiare në këmbim të reformave të matshme.² Brenda kësaj kornize, të rinjtë vendosen në qendër të zhvillimit kombëtar, pasi reformat në arsim, aftësi dhe punësim formësojnë drejtpërdrejt perspektivat e tyre.

Përmes Programit të Instrumentit për Reformë dhe Rritje prej 6 miliardë eurosh për vitet 2024–2027, Shqipëria mund të përfitojë grante dhe kredi të kushtëzuara bazuar në progresin në zbatimin e Axhendës së Reformës 2024–2027, e cila përfshin 31 masa specifike në pesë dimensionë politike: sundimi i ligjit, administrata publike, tranzicioni i gjelbër, transformimi digjital dhe konkurrueshmëria e sektorit privat.³

Këto reforma pritet të rrisin transparencën, të nxisin inovacionin dhe të përmirësojnë kushtet për punësimin dhe sipërmarrjen e të rinjve. Komisioni Evropian miratoi një paketë fillestare prej 87.7 milionë eurosh për Shqipërinë në korrik 2024, nga të cilat afërsisht 32 milionë euro financojnë tre projektet e para të investimit – digjitalizimin e transmetimit të energjisë elektrike, rehabilitimin e hidrocentralit të Fierzës dhe ndërtimin e një linje transmetimi 400/220 kV që lidh Rrashbullin dhe Tiranën.⁴ Këto projekte kontribuojnë në sigurinë energjetike dhe infrastrukturën e qëndrueshme, ndërsa gjenerojnë vende pune teknike për inxhinierë dhe teknikë të rinj.

Mundësitë për të rinjtë po zgjerohen gjithashtu përmes programeve të BE-së, të tilla si Erasmus+, Horizon Europe, Creative Europe dhe Digital Europe, të cilat mundësojnë shkëmbime studentësh, rrjete inovacioni dhe bashkëpunim kërkimor me partnerët e BE-së.⁵ Strategjia kombëtare e qeverisë për Punësimin dhe

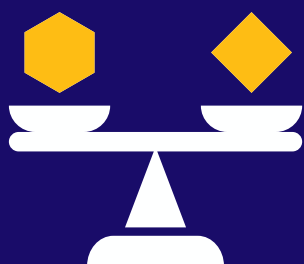

Aftësitë 2024–2030 plotëson këto iniciativa duke u përqendruar në integrimin në tregun e punës dhe trajnimin profesional.⁶ Megjithatë, sfidat vazhdojnë: Shkalla e papunësisë së të rinjve në Shqipëri mbetet rreth 20 përqind, dhe shkalla NEET (Jo në Arsim, Punësim ose Trajnim) është afër 25 përqind, shumë mbi mesataren e BE-së.⁷ Emigrimi i vazhdueshëm i të rinjve të kualifikuar dhe përputhja e kufizuar midis arsimit dhe nevojave të tregut të punës kërcënojnë të kompensojnë përparimin e reformave.⁸

Që Plani i Rritjes të arrijë potencialin e tij të plotë, Shqipëria duhet të sigurojë që reformat jo vetëm të ligjërohen, por edhe të zbatohen me një ndikim të matshëm në jetën e përditshme të të rinjve. Kjo kërkon koordinim më të mirë midis ministrive, përdorim transparent të fondeve të BE-së dhe partneritet më të ngushtë me organizatat rinore.⁹ Nëse menaxhohet në mënyrë efektive, Plani mund të transformojë peizazhin rinor të Shqipërisë – duke lidhur arsimin me vendet e punës, duke nxitur inovacionin dhe duke krijuar stimuj për të rinjtë shqiptarë që të ndërtojnë të ardhmen e tyre në vend të vendit.¹⁰

Krahasime

Përqendrohuni në 3 pika krahasimi:

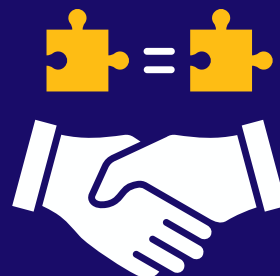

Ngjashmëritë

- Sfida të përbashkëta (papunësia, ikja e trurit, mospërputhja e aftësive).
- Prioritete të përbashkëta (dixhitalizimi, ekonomia e gjelbër, bashkëpunimi rajonal).

Dallimet

- Stabiliteti politik/ekonomik dhe ritmi i reformave.
- Fokusi në sektor (p.sh., Shqipëria më e fortë në lëvizshmëri/Erasmus+, Serbia në dixhitalizim, Maqedonia në qeverisje/reforma në sektorin publik).

Mundësi për të Rinjtë

- Cili vend ofron mundësitë më të mira në punë, arsim apo lëvizshmëri në BE?
- Ku janë të rinjtë më të përfshirë në hartimin e politikave ose në nismat sipërmarrëse?

Krahasimi midis Shqipërisë dhe Maqedonisë së Veriut

Shqipëria dhe Maqedonia e Veriut janë dy vende të Ballkanit Perëndimor që po përparojnë drejt anëtarësimit në Bashkimin Evropian. Të dy vendet përballen me sfida të ngjashme socio-ekonomike, duke përfshirë papunësinë e të rinjve, boshllëqet e aftësive dhe presionet e migracionit, megjithatë secili prej tyre ndjek një rrugë të dallueshme reformash të formuar nga kontekstet politike dhe institucionale. Shqipëria ka qenë kandidatë për në BE që nga viti 2014 dhe hapi negociatat e pranimit në vitin 2022. Vitet e fundit tregojnë një vrull në rritje në reformat ligjore dhe institucionale, të mbështetura nga programet e investimeve të mbështetura nga BE. Maqedonia e Veriut ka qenë kandidatë për në BE që nga viti 2005 dhe hapi negociatat në vitin 2022. Edhe pse ka demonstruar angazhim afatgjatë ndaj reformave të BE-së, mosmarrëveshjet politike dhe të lidhura me identitetin herë pas here kanë ngadalësuar progresin.

Të dy vendet përballen me papunësinë e të rinjve, normat e larta NEET dhe presionet e migrimit. Shqipëria raporton papunësi të të rinjve rreth 20% dhe po zbaton nisma të përforcuara profesionale dhe punësimi. Maqedonia e Veriut përballlet gjithashtu me papunësi të lartë të të rinjve dhe përqendrohet në përmirësimin e arsimit profesional, tranzicionet në tregun e punës dhe masat aktive të punësimit të të rinjve. Emigrimi i të rinjve të kualifikuar mbetet një sfida e rëndësishme në të dy vendet.

Shqipëria i jep përparësi modernizimit të infrastrukturës, sigurisë energjetike dhe shërbimeve publike digjitale. Investimet kryesore përfshijnë rehabilitimin e hidrocentraleve, përmirësimet e transmetimit të energjisë elektrike dhe iniciativat e qeverisjes elektronike. Maqedonia e Veriut thekson reformën e administratës publike, transformimin digjital dhe konkurrueshmërinë e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme, duke përfshirë zgjerimin e shërbimeve të qeverisjes elektronike dhe programet e inovacionit që mbështesin sipërmarrësit e rinj. Të dy vendet angazhohen në programet e bashkëpunimit evropian, megjithëse në nivele të ndryshme. Maqedonia e Veriut është plotësisht e lidhur me Erasmus+, duke lejuar pjesëmarrje të gjerë në programet e arsimit, trajnimit dhe lëvizshmërisë. Shqipëria merr pjesë në Erasmus+ përmes mekanizmave të vendeve partnere me akses më të kufizuar, kryesisht në lëvizjen e arsimit të lartë dhe veprimet e ndërtimit të kapaciteteve. Të dy vendet marrin pjesë gjithashtu në nisma rajonale që mbështesin zhvillimin e aftësive, sipërmarrjen dhe lëvizshmërinë e të rinjve. Megjithatë, pjesëmarrja qytetare dhe politike e të rinjve mbetet relativisht e kufizuar në të dy kontekstet.

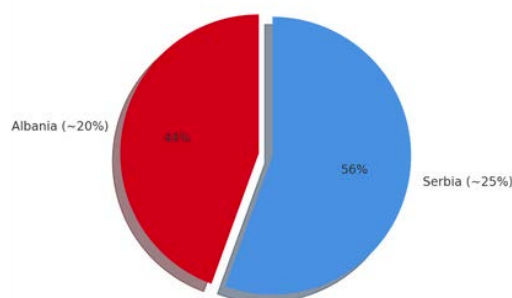
Shqipëria dhe Maqedonia e Veriut ndajnë një perspektivë të përbashkët evropiane dhe përballen me sfida të krahueshme të zhvillimit të të rinjve. Shqipëria po përparon me shpejtësi në infrastrukturë dhe reforma digjitale, ndërsa Maqedonia e Veriut përqendrohet në modernizimin e qeverisjes dhe kapacitetin institucional. Progresi i vazhdueshëm në arsim drejt rrugëve të punësimit, rritja e pjesëmarrjes së të rinjve në hartimin e politikave dhe zbatimi i qëndrueshëm i reformave janë thelbësore për të dy vendet për të maksimizuar potencialin e të rinjve dhe për të forcuar trajektoret e tyre të integritit në BE.

Krahasimi midis Shqipërisë dhe Serbisë

Shqipëria dhe Serbia janë dy vende kyçe në Ballkanin Perëndimor me dinamika të ndryshme politike, por me një objektiv të përbashkët afatgjatë: anëtarësimin në Bashkimin Evropian. Të dyja përballen me sfida të përbashkëta strukturore, si papunësia e të rinjve, emigrimi dhe nevoja për qeverisje më të mirë. Megjithatë, ato ndjekin trajektore të ndryshme reformash të formësuara nga orientimi politik, struktura ekonomike dhe marrëdhëniet me BE-në. Shqipëria u bë vend kandidat në vitin 2014 dhe hapi negociatat e anëtarësimit në vitin 2022. Ajo ka treguar angazhim të fortë politik për reformat e orientuara drejt BE-së, veçanërisht në qeverisje, energji dhe administratë digjitale. Serbia mori statusin e kandidatit në vitin 2012 dhe hapi negociatat në vitin 2014. Ndërsa Serbia ka avancuar teknikisht në kapitujt e negociatave, progresi i saj është ngadalësuar për shkak të ekuilibrit gjeopolitik, shqetësimeve mbi sundimin e ligjit dhe pritshmërive të BE-së lidhur me përafrimin në politikën e jashtme. Të dy vendet vuajnë nga papunësia e vazhdueshme e të rinjve, shkalla e lartë e të rinjve jashtë arsimit, punësimit ose trajnimit (NEET), si dhe emigrimi i ndjeshëm. Shqipëria raporton papunësi të të rinjve rreth 20% dhe vazhdon të zgjerojë formimin profesional dhe iniciativat e punësimit.

Youth Unemployment Comparison — Albania vs Serbia

Serbia përballlet me shkallë papunësie të të rinjve mbi 25%, por ka prezantuar Garancinë për të Rinj si pjesë e reformave të tregut të punës për të mbështetur punësimin, trajnimin dhe rrugët e arsimit. Të dyja vazhdojnë të kenë vështirësi në mbajtjen e profesionistëve të rinj dhe të kualifikuar.

Shqipëria i jep prioritet zhvillimit të energjisë së qëndrueshme, modernizimit të infrastrukturës dhe shërbimeve publike digjitale. Reformat kryesore përfshijnë rehabilitimin e hidrocentraleve, përmirësimin e transmetimit dhe zgjerimin e e-qeverisjes. Serbia fokusohet në zhvillimin industrial, tranzicionin e gjelbër dhe digjital, si dhe forcimin e efikasitetit të sektorit publik. Ajo përfiton nga një bazë më e madhe industriale, veçanërisht në prodhim, teknologji informative dhe logjistikë, duke vazhduar njëkohësisht reformat në ndërmarrjet shtetërore dhe sistemet energjetike. Serbia merr pjesë plotësisht në Erasmus+ si vend i asociuar, duke mundur lëvizshmëri të gjerë të studentëve dhe të rinjve në mbarë Evropën. Shqipëria merr pjesë në Erasmus+ në mënyrë më të kufizuar si vend partner, me mundësi lëvizshmërie dhe ndërtimi kapacitetesh kryesisht në arsimin e lartë. Të dy vendet janë të përfshira në kuadrot e bashkëpunimit rajonal që mbështesin shkëmbimin e të rinjve, inovacionin dhe sipërmarrjen. Megjithatë, pjesëmarrja politike e të rinjve dhe angazhimi qytetar mbeten të kufizuara në të dyja rastet.

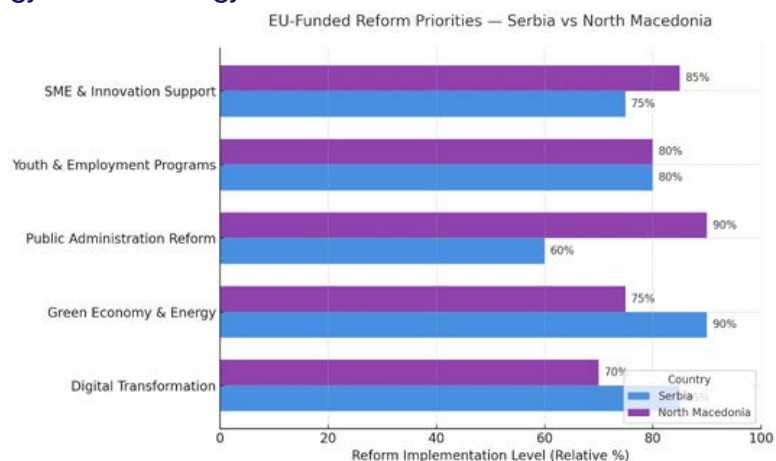
Shqipëria dhe Serbia ndajnë presione të ngjashme demografike dhe socio-ekonomike, por dallojnë në dinamikën e tyre të anëtarësimit në BE dhe orientimin politik. Shqipëria ka përshpejtuar së fundmi reformat e lidhura me kushtëzimin e BE-së, veçanërisht në qeverisjen digjitale dhe modernizimin e energjisë. Serbia ka kapacitete institucionale dhe forcë industriale më të zhvilluar, por trajektorja e saj drejt BE-së ndikohet nga konsiderata më të gjera gjeopolitike dhe çështjet e sundimit të ligjit. Për të dy vendet, zbatimi i qëndrueshëm i reformave, masat më të forta për fuqizimin e të rinjve dhe përmirësimi i tranzicionit nga arsimi në punësim janë thelbësore për të mbështetur të rinjtë dhe për të avancuar drejt integritit evropian.

Krahasimi midis Maqedonisë së Veriut dhe Serbisë

Serbia dhe Maqedonia e Veriut, dy vende kandidatë për në BE, përballen me çështje të ngjashme që lidhen me të rinjtë, siç janë papunësia e lartë, sundimi i ligjit dhe aftësitë e punës. Procesi i tyre i integritimit në BE sillet rreth zgjidhjes së këtyre çështjeve, me fokus në punësimin, arsimin dhe mundësitë e sipërmarrjes përmes iniciativave të financuara nga BE. Që nga viti 2005, Maqedonia e Veriut ka qenë kandidatë për anëtarësim në BE; bisedimet zyrtare të pranimit filluan në vitin 2022. Qasja e saj e integritimit bën një lidhje të drejtpërdrejtë midis përparimeve institucionale dhe qeverisëse dhe reformës rinore. Në vitin 2013, Serbia, kandidatë që nga viti 2012, filloi negociatat zyrtare të pranimit. Integrimi i Serbisë i kushton një rëndësi të madhe ndryshimeve të organizuara në fushat e zhvillimit të biznesit, kapitalit njerëzor, tranzicioneve të gjelbra dhe digjitale dhe sundimit të ligjit. Të dy vendet mbështeten në fondet e BE-së për këto reforma përmes Planit të Rritjes, IPA III dhe iniciativave të tjera të BE-së.

Të dy vendet përdorin fondet e BE-së (Plani i Rritjes, IPA III, Erasmus+, WBIF, BERZH, Horizon Europe) për të mbështetur reformat, sipërmarrjen dhe lëvizshmërinë e fokusuar te të rinjtë. Modernizimi i arsimit profesional, përputhja e kurrikulave me kërkesat e tregut të punës dhe rritja e programeve aktive të tregut të punës janë qëllimet kryesore të iniciativave të Maqedonisë së Veriut. Përveç reformave për të përmirësuar cilësinë e arsimit, rëndësinë dhe përfshirjen për gratë dhe pakicat, Serbia zbaton Garancinë Rinore për t'u dhënë të rinjve mundësi punësimi, trajnimi dhe arsimimi. Qëllimi i të dy kombeve është të mbyllin hendekun e aftësive në industrinë e gjelbra dhe digjitale.

Për të dyja qeveritë, digjitalizimi dhe ekonomia e gjelbër janë përparësi kryesore. Ndërsa Maqedonia e Veriut përqendrohet në qeverisjen elektronike, përmirësimet digjitale të ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme, energjinë e rinovueshme dhe praktikën e gjelbra, Serbia i jep përparësi projekteve të infrastrukturës, transformimit digjital dhe integritimit të energjisë

së rinovueshme. Serbia i jep përparësi zbatimit të strukturuar të projekteve dhe reformave të sektorit të biznesit së bashku me masat e përfshirjes sociale, ndërsa Maqedonia e Veriut i kushton më shumë rëndësi reformave të administratës publike, siç janë transparenca dhe të drejtat themelore.

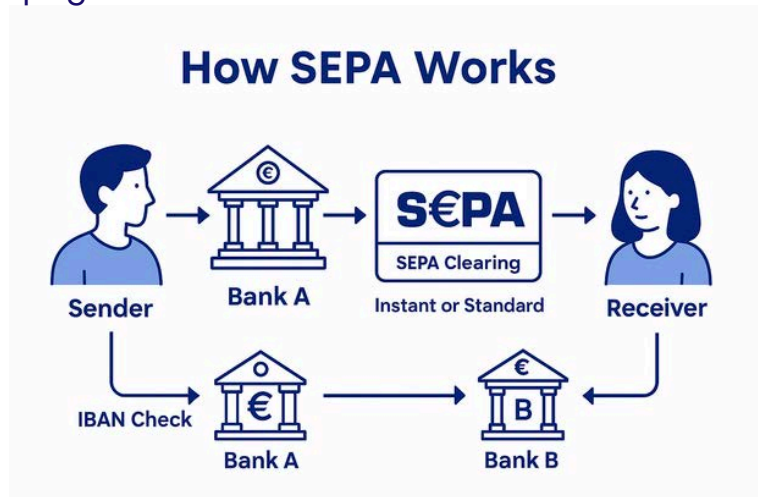
Serbia aktualisht ofron mundësi më të organizuara dhe gjithëpërfshirëse në punësim, arsim dhe hartim politikash, të mbështetura nga zbatimi gjithëpërfshirës i reformave, edhe pse të dy vendet ndajnë sfida dhe prioritete që lidhen me të rinjtë. Maqedonia e Veriut ofron mundësi të synuara, veçanërisht në sektorët digjitalë dhe të gjelbër; megjithatë, qasja e drejtë varet nga kapaciteti institucional dhe zbatimi me sukses i reformave.

Rëndësia e SEPA-s

SEPA, Zona e vetme e pagesave në euro, bën që transfertat në euro në të gjithë Evropën të funksionojnë njësoj si pagesat lokale. Ajo thjeshton transaksionet ndërkufitare duke përdorur të njëjtat

standarde për të gjithë - kryesisht IBAN-in, ose Numrin ndërkombëtar të llogarisë bankare, dhe ndonjëherë BIC-in, ose kodin bankar. Ky sistem i unifikuar siguron që pagesat të jenë më të shpejta, më të lira, më të qarta për tarifatat dhe më të besueshme në të gjitha vendet pjesëmarrëse. Qoftë duke studiuar, punuar apo udhëtuar jashtë vendit, SEPA u mundëson të rinjve të dërgojnë dhe marrin para pa probleme në të gjithë BE-në dhe më gjerë, duke krijuar një treg vërtet të vetëm për pagesat.

Përpara se SEPA të vihet plotësisht në funksionim, bankat dhe nxënësit shpesh përdorin një simulator SEPA për të praktikuar mënyrën e funksionimit të sistemit. Simulatori është një mjedis digjital i sigurt ku përdoruesit mund të dërgojnë "pagesa testimi" për të kontrolluar IBAN-et, për të verifikuar formatet e skedarëve (ISO 20022) dhe për të zbuluar gabime të mundshme - pa transferuar para të vërteta. Ky proces i ndihmon bankat dhe individët të kuptojnë mekanizmat e SEPA-s, zvogëlon rreziqet dhe siguron që pagesat e vërteta të përpunohen në mënyrë korrekte dhe efikase pasi sistemi të jetë aktiv.

Për të rinjtë si studentët, punonjësit e pavarur dhe sipërmarrësit aspirantë, SEPA ofron mundësi reale për të marrë pjesë më në mënyrë të barabartë në ekonominë e Evropës. Studentët që studiojnë jashtë vendit mund të paguajnë qiranë ose tarifatat e shkollimit në një vend tjetër të SEPA-s duke përdorur një transfertë të thjeshtë në euro, ndërsa familjet e tyre mund të rimbushin llogaritë e tyre menjëherë dhe me tarifa minimale. Punonjësit e pavarur dhe pronarët e bizneseve të vogla mund të faturonjë klientët me bazë në BE dhe të paguhen shpejt duke përdorur IBAN-in e tyre, pa tarifatat e larta ose vonesat që vinin më parë me pagesat ndërkombëtare. Debitimi Direkt SEPA gjithashtu u lejon atyre të menaxhojnë lehtësisht abonimet ose pagesat e rregullta. Me SEPA Instant, paratë mund të lëvizin midis llogarive brenda sekondave, duke e bërë të përshtatshme për nevojat e përditshme, të tilla si ndarja e faturave, mbulimi i urgjencave ose menaxhimi i fluksit të parave për projekte të vogla.

Përfshirja financiare është në zemër të misionit të SEPA-s dhe është veçanërisht e rëndësishme për të rinjtë që hyjnë në tregun e vetëm evropian. Të kesh akses në një llogari bankare bazë me një IBAN hap derën për mundësi të panumërta - u lejon të rinjve të marrin pagesa, të paguajnë për shërbime dhe të lëvizin lirshëm midis vendeve pa pengesa financiare. Ky sistem mbështet lëvizshmërinë për studentët, praktikantët dhe profesionistët e rinj duke bërë që tarifatat e shkollimit, bursat dhe pagat të funksionojnë si transfertat lokale.

Ai fuqizon punonjësit e pavarur dhe sipërmarrësit e rinj për të arritur klientë në të gjithë Evropën me mundësi pagese të drejta, transparente dhe të sigurta. Mbi të gjitha, siguron drejtësi, besim dhe pjesëmarrje të barabartë, duke i ndihmuar të rinjtë evropianë të ndërtojnë karrierat, studimet dhe projektet e tyre në një hapësirë financiare të lidhur dhe gjithëpërfshirëse.

Rekomandime

Rekomandime për të rritur ndikimin tek të rinjtë nga Plani i Rritjes së BE-së në Ballkanin Perëndimor:

Forcimi i rrugës nga arsimit në punësim

Qeveritë duhet të përshtasin kurrikulat me nevojat e tregut të punës, veçanërisht në sektorët digjitalë, të gjelbër dhe teknikë, duke zgjeruar njëkohësisht programet e arsimit profesional dhe të praktikës. Programet duhet gjithashtu të ndërtojnë aftësi të buta, sipërmarrje dhe angazhim qytetar për të përgatitur të rinjtë jo vetëm për punësim, por edhe për pjesëmarrje aktive në shoqëri dhe hartim politikash.

Rritja e qasjes në financim dhe mundësi për të rinjtë

Programet e BE-së, të tilla si Erasmus+, Horizon Europe dhe iniciativat rajonale të lëvizshmërisë, duhet të promovohen gjerësisht, veçanërisht tek të rinjtë ruralë dhe të marginalizuar. Instrumentet financiare të synuara, duke përfshirë financimin fillestar, mikrokreditë dhe kuponët e inovacionit, mund të mbështesin iniciativat dhe bizneset e reja të udhëhequra nga të rinjtë, duke nxitur inovacionin dhe sipërmarrjen në nivel lokal. Përveç kësaj, krijimi i një programi/platforme për të përcjellë informacion jetësor tek të rinjtë jo vetëm për transparencë, por edhe për të nxitur dhe informuar të rinjtë për mundësi të caktuara ose ndryshime legjislative.

Rritja e pjesëmarrjes qytetare dhe politike të të rinjve

Governments should create platforms such as youth councils, advisory boards, and digital engagement tools to involve young people in monitoring and evaluating reforms. Institutional capacity and transparency must be strengthened, and youth-specific indicators should be used to ensure EU-backed funds benefit all youth, including those in underserved areas.

Adresimi i ikjes së trurit

Stimuj të tillë si bursat e lidhura me punësimin lokal, inkubatorët e subvencionuar të startup-eve dhe programet e mentorimit të karrierës mund të inkurajojnë të rinjtë e kualifikuar të qëndrojnë dhe të kontribuojnë në nivel lokal. Iniciativat rajonale të bashkëpunimit duhet të zgjerohen gjithashtu për të mundësuar bashkëpunimin ndërkuftar, duke u lejuar të rinjve të fitojnë përvojë ndërsa qëndrojnë të lidhur me vendet e tyre të origjinës.

Promovoni përfshirjen financiare dhe aftësitë praktike

Mjete si SEPA duhet të shfrytëzohen për të lehtësuar pagesat ndërkuftare, stazhet dhe sipërmarrjen. Qeveritë dhe organizatat rinore duhet të ofrojnë trajnime për profesionistët e rinj të pavarur dhe sipërmarrësit për të lundruar në mënyrë efektive në tregun e vetëm evropian. OJQ-të dhe organizatat rinore duhet të veprojnë si partnerë në hartimin e programeve, zbatimin e iniciativave dhe avokimin për nevojat e të rinjve, duke siguruar që Plani i Rritjes të ofrojë mundësi të prekshme dhe fuqizim për brezin e ardhshëm në Ballkanin Perëndimor.

Bibliografia

Maqedonia e Veriut: Integrimi në BE dhe të rinjtë sipas Planit të Rritjes Bibliografia

- **Komisioni Evropian. 2023. "Plani i Rritjes për Ballkanin Perëndimor."** Bruksel: Komisioni Evropian. https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/growth-plan-western-balkans_en.
 - **Qeveria e Maqedonisë së Veriut. 2023. Programi i Reformës Ekonomike 2024–2026 . Shkup: Ministria e Financave.** <https://portal.mdt.gov.mk/post-body-files/programa-na-ekonomski-reformii-file-d31g.pdf>.
 - **Qeveria e Maqedonisë së Veriut. 2023. Drafti i Kapitullit 5 të ERP 2024–2026 (Versioni në anglisht) . Shkup: Ministria e Financave.** <https://arhiva.finance.gov.mk/wp-content/uploads/2023/12/Draft-Chapter-5-ERP-2024-2026-EN.pdf>.
 - **Komisioni Evropian. 2023. "Pyetje dhe Përgjigje: Plani i Rritjes për Ballkanin Perëndimor."** Këndi i Shtypit i Komisionit Evropian , 8 nëntor 2023. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_23_5605.
 - **Lajme për Energjinë e Gjelbër në Ballkan. 2024. "BE-ja miraton agjendat e reformave të Ballkanit Perëndimor, duke përfshirë edhe oraret e ankandëve për burimet e rinovueshme të energjisë."** Lajme për Energjinë e Gjelbër në Ballkan , 11 korrik 2024. <https://balkangreenenergynews.com/eu-approves-western-balkans-reform-agendas-including-auction-schedules-for-renewables/>.
 - **Këshilli Atlantik. 2025. Plani i Rritjes së Bashkimit Evropian për Ballkanin Perëndimor . Uashington, DC: Këshilli Atlantik.** <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2025/05/Zeneli-et-al-Growth-Plan-for-the-Western-Balkans-H.pdf>.
 - **Komisioni Evropian. 2024. Fletëpalosje: Plani i Rritjes për Ballkanin Perëndimor . Bruksel: Komisioni Evropian.** https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/75354ed6-6f5a-426e-9f29-f1c77ce8ce18_en?filename=factsheet_GP_February2024.pdf.
 - **Korniza e Investimeve në Ballkanin Perëndimor (WBIF). 2025. "Rreth WBIF."** Bruksel: Sekretariati i WBIF. <https://www.wbif.eu/>.
 - **Reuters. 2025. "BERZH lançon programin prej 417 milionë dollarësh për të ndihmuar Ballkanin Perëndimor të 'bëhet digjital'."** Reuters , 10 prill 2025. <https://www.reuters.com/markets/europe/ebrd-launches-417-million-programme-help-western-balkans-go-digital-2025-04-10/>.
 - **Shërbimi Evropian i Veprimit të Jashtëm (EEAS). 2024. "Maqedonia e Veriut, vendi i parë që merr parafinancim sipas Planit të Rritjes."** Delegacioni i EEAS në Maqedoninë e Veriut, korrik 2024. https://www.eeas.europa.eu/delegations/north-macedonia/north-macedonia-first-country-receive-pre-financing-under-growth-plan_en?s=229.
 - **Ballkani Perëndimor European. 2025. "Një vit pas miratimit të Planit të Rritjes për Ballkanin Perëndimor: Ku ndodhemi?"** Ballkani Perëndimor European , 28 mars 2025. <https://europeanwesternbalkans.com/2025/03/28/one-year-after-the-adoption-of-the-growth-plan-for-the-western-balkans-where-do-we-stand/>.
 - **Eurofound. 2020. "Të rinjtë në Ballkanin Perëndimor."** Dublin: Eurofound. <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2020/young-people-in-the-western-balkans>.
- Atlantic Council. 2025. *The European Union Growth Plan for the Western Balkans*.

Serbia: Integrimi në BE dhe të Rinjtë sipas Planit të Rritjes Bibliografia

- **Ministria e Integritimit Evropian. 2024. Agjenda e Reformave të Republikës së Serbisë 2024–2027: Instrument për Reformë dhe Rritje për Ballkanin Perëndimor . Beograd: Ministria e Integritimit Evropian.**
https://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/reformska_agenda_rs_2024_2027.pdf.
- **Ministria e Integritimit Evropian. (2024). Agjenda e Reformës së Republikës së Serbisë 2024–2027: Instrument për Reformë dhe Rritje për Ballkanin Perëndimor .**
https://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/reformska_agenda_rs_2024_2027.pdf
- **Ministria e Integritimit Evropian. Plani i Rritjes së BE-së për Ballkanin Perëndimor.**
<https://www.mei.gov.rs/srl/informacije/eu-plan-rasta-za-zapadni-balkan/>
- **Qeveria e Republikës së Serbisë. Plani i Rritjes së BE-së për Ballkanin Perëndimor.**
<https://www.srbija.gov.rs/specijal/871696>.
- **Ministria e Integritimit Evropian. Plani i Komunikimit për Axhendën e Reformave të Republikës së Serbisë dhe Planin e Rritjes për Ballkanin Perëndimor . Beograd.**
https://www.mei.gov.rs/upload/documents/plan_rasta_reformska_agenda/plan_komunikacija_pr_ra_2025.pdf

Shqipëria: Integrimi në BE dhe të Rinjtë sipas Planit të Rritjes Bibliografia

- **Komisioni Evropian. 2023. Plani i Rritjes për Ballkanin Perëndimor. Bruksel: Komisioni Evropian.**
https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/growth-plan-western-balkans_en
- **Komisioni Evropian. 2024. Fletëpalosje: Plani i Rritjes për Ballkanin Perëndimor. Bruksel: Komisioni Evropian.** https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/75354ed6-6f5a-426e-9f29-f1c77ce8ce18_en
- **Instituti i Politikave Evropiane (EPI). 2024. Agjenda e Reformave të Shqipërisë e Shpjeguar. Shkup: EPI.** <https://epi.org.mk/en/post/30356>
- **RTSH. 2024. BE miraton paketën e planit të rritjes për Shqipërinë. Tiranë: RTSH.**
<https://rtsh.al/rti/en/eu-approves-e87-7m-growth-plan-package-albania>
- **Support4Partnership. 2024. Plani i Rritjes së BE-së: Shqipëria përfiton 32 milionë euro me 3 projektet e para.** <https://support4partnership.org/en/news/eu-growth-plan-albania>
- **Qeveria e Shqipërisë. 2024. Strategjia e Punësimit dhe Aftësive 2024–2030. Tiranë: Ministria e Financave dhe Ekonomisë.**
- **Banka Botërore. 2024. Rritja ekonomike e Shqipërisë mbetet e fortë dhe parashikohet të përshpejtohet në vitin 2025.** <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/10/17/albanias-economic-growth>
- **FMN. 2025. Shqipëria: Konsultimi i Nenit IV 2025. Uashington, DC: Fondi Monetar Ndërkombëtar.**
<https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2025/01/01>
- **BERZH. 2024. Diagnostikimi i Vendit: Shqipëria. Londër: Banka Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim.**
<https://www.ebrd.com>
- **Ballkani Perëndimor European. 2025. “Një vit pas miratimit të Planit të Rritjes për Ballkanin Perëndimor: Ku ndodhemi?”** <https://europeanwesternbalkans.com/2025/03/28/one-year-after-the-adoption-of-the-growth-plan-for-the-western-balkans-where-do-we-stand/>

Referencat SEPA

- **Këshilli Evropian i Pagesave (KEP) – Rreth rregulloreve të SEPA-s dhe skemave:**
<https://www.europeanpaymentscouncil.eu/>
- **KEP – Skema e Transferimit të Menjëhershëm të Kreditit SEPA (SCT Inst):**
<https://www.europeanpaymentscouncil.eu/what-we-do/sepa-instant-credit-transfer>
- **Komisioni Evropian – Direktiva për Llogaritë e Pagesave (e drejta për një llogari bazë pagese):**
https://finance.ec.europa.eu/consumers-and-investors/consumer-finance-and-payments/payment-accounts_en
- **Banka Qendrore Evropiane – Zona e Vetme e Pagesave në Euro (SEPA):**
<https://www.ecb.europa.eu/paym/integration/retail/sepa/html/index.en.html>
- **EUR-Lex – Rregullorja (BE) 2024/886 mbi transfertat e menjëhershme të kreditit në euro:**
<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/886/oj>
- **Evropa Juaj – Hapja e një llogarie bankare bazë brenda BE-së:**
https://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/financial-products-and-services/bank-account/index_en.htm

